

РЕЦЕНЗІЯ

директора Відокремленого підрозділу «Боярська лісова дослідна станція»
Національного університету біоресурсів і природокористування України,
доктора економічних наук, професора **КАРПУКА Анатолія Івановича**
на дисертаційне дослідження **ГОРОДНИЧОЇ Анастасії Валеріївни**
на тему: **«Організаційно-економічні засади раціонального використання
самосійних лісів на землях сільськогосподарського призначення»**,
подане на здобуття ступеня доктора філософії
за спеціальністю 051 «Економіка»
галузі знань 06 «Соціальні та поведінкові науки»

Актуальність обраної теми обумовлена нагальною потребою в ефективному управлінні природними ресурсами в умовах сучасних екологічних та економічних викликів. Самосійні ліси, які виникають природним чином на сільськогосподарських угіддях, відіграють важливу роль у збереженні біорізноманіття, покращенні якості ґрунтів та зменшенні викидів вуглецю. Проте, їхній потенціал часто залишається нереалізованим через відсутність чіткої стратегії та економічних стимулів для їхнього раціонального використання. Це питання набуває особливої важливості в умовах децентралізації влади в Україні, коли місцеві громади отримують більше повноважень у сфері управління земельними ресурсами.

Дослідження організаційно-економічних засад раціонального використання самосійних лісів дозволить розробити ефективні механізми інтеграції цих природних утворень у сільськогосподарські ландшафти, забезпечуючи при цьому стале управління та розвиток сільських територій. Враховуючи глобальні тенденції до зміни клімату та посилення екологічних стандартів, важливо розробити науково обґрунтовані підходи, що сприятимуть підвищенню економічної ефективності та екологічної стійкості сільськогосподарських земель. Таким чином, тема дослідження є актуальною та має значний науково-практичний інтерес для забезпечення сталого розвитку аграрного сектору та збереження природних ресурсів.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Дисертація характеризується системним підходом до предмету дослідження. Робота складається з анотації, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Структура повністю відповідає цілям і завданням дослідження, дозволяє послідовно розглянути всі проблеми, визначені авторкою. Обґрунтованість положень, сформульованих у дисертації, підтверджується критичним аналізом наявних літературних джерел, українського та міжнародного досвіду, статистичних матеріалів.

Доведеність наведених авторкою висновків базується на грамотному використанні сукупності методів і прийомів наукового пізнання.

Відповідною гарантією достовірності та теоретичної обґрунтованості наукових положень, висновків та рекомендацій, сформульованих авторкою, є вірно поставлена мета та завдання дослідження, логіка викладеного матеріалу. Виходячи з аналізу основної частини дисертації, мета дисертації в ході виконання дослідження була досягнута, а дисертація є завершеною науковою кваліфікаційною працею.

Висновки дисертації є цілісними, логічними та обґрунтованими, відповідають меті та завданням дослідження й містять важливі теоретичні та практичні положення щодо

ефективного використання самосійних лісів на землях сільськогосподарського призначення у межах регіонів України як базису їх розвитку.

Мета дисертаційного дослідження полягає у розробленні теоретико-методичних засад формування організаційно-економічного механізму раціонального використання самосійних лісів на землях сільськогосподарського призначення в умовах децентралізаційних процесів.

Структура дисертації дозволила авторці повною мірою охопити предмет дисертаційного дослідження. Справляє позитивне враження джерельна база роботи, що свідчить про системне й ґрунтовне опрацювання проблеми, високий рівень наукової підготовки авторки та її наукову зрілість.

Дисертація А. В. Городничої складається з анотації, вступу, трьох розділів, висновків (після кожного розділу та наприкінці дисертації), списку використаних джерел та додатків.

У першому розділі «Теоретико-методологічні основи формування системи раціонального використання самосійних лісів» проведено аналіз наукових концепцій та підходів, які обґрунтовують необхідність інтеграції самосійних лісів у систему раціонального природокористування. Розглядаються методологічні підходи та принципи, що сприяють ефективному управлінню самосійними лісами з урахуванням екологічних, економічних та соціальних аспектів (С. 26–84).

Другий розділ «Еколого-економічний аналіз сучасного стану використання самосійних лісів» присвячено оцінці поточного стану самосійних лісів на сільськогосподарських землях, з акцентом на екологічні та економічні аспекти їхнього використання та охорони. Проаналізовано ефективність існуючих заходів та політик, спрямованих на збереження цих лісів, та виявляє проблеми й можливості для покращення їхньої екологічної та економічної цінності (С. 85–141).

У третьому розділі «Формування організаційно-економічного механізму раціонального використання самосійних лісів на землях сільськогосподарського призначення» запропоновано підходи щодо розроблення економічного механізму та впровадження інструментів, які забезпечать ефективне та стає управління самосійними лісами. Дослідження присвячене питанням оптимізації фіскальної політики, фінансових стимулів та регуляторних заходів, що сприятимуть максимальному використанню екологічного та економічного потенціалу самосійних лісів на землях сільськогосподарського призначення (С. 142–203).

Значення одержаних результатів для науки й практики та рекомендації щодо їх можливого використання. Оцінюючи найважливіші здобутки дисертації, варто вказати, що за характером і змістом розкритих питань робота є новітнім комплексним системним дослідженням проблематики раціонального використання самосійних лісів на землях сільськогосподарського призначення, за результатом якого авторкою сформульовано низку нових теоретичних та практичних положень, висновків та пропозицій.

Ознайомлення із науковим дослідженням дає підстави стверджувати, що основні положення і висновки, які виносяться здобувачкою на захист, мають відповідний високий ступінь наукової новизни. Дисертаційне дослідження має обґрунтовані та достовірні наукові висновки, які доповнюють існуючі позиції науковців або по-новому надають вирішення існуючих проблем раціонального використання самосійних лісів на землях сільськогосподарського призначення. Елементи наукової новизни сформульовано коректно, їх кількість та кваліфікаційні ознаки відповідають нормативним вимогам.

Отже, дисертація може виступати теоретичною основою для проведення науково-прикладних досліджень у сфері раціонального використання самосійних лісів на землях

сільськогосподарського призначення в умовах децентралізаційних процесів. Висновки та рекомендації, що сформовані авторкою, можуть бути враховані при удосконаленні чинного законодавства України.

Повнота викладення наукових положень, висновків і рекомендацій в наукових публікаціях, зарахованих за темою дисертації. Основні наукові положення та результати дисертації висвітлено у 13 наукових працях, з яких 3 статті у наукових виданнях, включених до міжнародних наукометричних баз даних Web of Science Core Collection та/або Scopus, 6 статей у наукових виданнях, включених до Переліку наукових фахових видань України, 4 тези наукових доповідей.

Таке представлення результатів наукової роботи є достатнім. Кількість публікацій, обсяг, якість, повнота висвітлення результатів та розкриття змісту дисертації відповідає вимогам Міністерства освіти і науки України. Зазначені публікації повною мірою висвітлюють основні наукові положення дисертації.

Спрямованість науково-практичних конференцій, де відбувалася апробація дисертаційного дослідження, характер статей дисертантки, в яких відображено положення дисертації і результати проведених досліджень, повною мірою вказують, що дисертація пройшла належну апробацію та є самостійною науковою працею, що має завершений характер.

Дисертація за структурою та змістом відповідає вимогам Міністерства освіти і науки України. У тексті роботи відображено основні положення, зміст, результати і висновки здійсненого наукового дослідження.

Відсутність (наявність) порушення академічної доброчесності. Дисертація є самостійно написаною кваліфікаційною науковою працею із науково-обґрунтованими висновками та рекомендаціями, які подано авторкою для публічного захисту.

Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідні джерела. У роботі відсутнє привласнення чужих ідей, результатів або слів без оформлення належного цитування. Таким чином, у дисертаційному дослідженні А. В. Городничої відсутні порушення академічної доброчесності.

Питання для дискусійного обговорення та недоліки дисертації щодо її змісту та оформлення:

1. У розділі 1 на С. 26–46 дисертанткою проаналізовано науково-методологічні підходи до забезпечення раціонального використання самосійних лісів. На наш погляд, з метою поглиблення теоретико-методологічних основ варто було б більш детально розглянути міжнародний досвід раціонального використання самосійних лісів, включаючи приклади успішних практик з різних країн, що дозволили б збагатити теоретичну базу дослідження.

2. Для обґрунтування тенденцій розвитку самосійних лісів на землях сільськогосподарського призначення у підрозділі 2.1 розділу 2 дисертації (С. 85–102), доцільно було б додати прогностичні розрахунки. Такі прогностичні дані дозволять отримати уявлення щодо майбутнього розвитку самосійних лісів в Україні, а також можуть бути використані при визначенні ефективності запропонованих заходів та рекомендацій щодо формування режиму землекористування на регіональному рівні.

3. Результати дослідження щодо еколого-економічної ролі самосійних лісів у системі формування збалансованого природокористування у підрозділі 2.2 розділу 2 (С. 102–120) варто було б доповнити дослідженнями щодо впливу самосійних лісів на соціально-економічний розвиток місцевих громад, включаючи аспекти створення робочих місць, розвитку інфраструктури та поліпшення якості життя населення, що допоможе сформувати

глибше розуміння їхнього значення та визначити ефективні стратегії для максимізації позитивних впливів.

4. Дисертантка у підрозділі 2.3 розділу 2 (С. 120–138) ґрунтовно проаналізувала проблеми використання та охорони самосійних лісів на землях сільськогосподарського призначення. Для посилення аргументації щодо застосування пропонованих у роботі управлінських інструментів варто було б більш конкретно проаналізувати, як зміни в кліматичних умовах впливають на розвиток самосійних лісів. Включення такого аналізу допоможе в майбутньому оцінити ризики та можливості для адаптації стратегій управління лісами в умовах глобального потепління.

5. Для того, щоб підкреслити загальну наукову значимість досягнутих результатів дослідження, розглядаючи економічний механізм раціонального використання самосійних лісів на землях сільськогосподарського призначення (розділ 3), доцільно було б деталізувати його інституційну базу.

Водночас, вищенаведені зауваження істотно не впливають на високі здобутки роботи, що є новим, актуальним та змістовним дослідженням та носять переважно дискусійний характер. Зауваження викликані інтересом до цього дослідження, новизною та актуальністю окреслених у дисертації питань, і свідчать про творчий характер роботи та спроби вирішення теоретично складних і практично важливих проблем, що мають суттєве значення для економічної науки.

Загальні висновки. Дисертація є завершеною, самостійно підготовленою кваліфікаційною науковою працею, в якій отримано нові науково обґрунтовані та практично цінні результати, що вирішують важливе наукове завдання. Актуальність обраної теми дисертації, ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, новизна та повнота викладення в опублікованих наукових працях повністю відповідають вимогам Міністерства освіти і науки України.

Таким чином, дисертація на тему: «Організаційно-економічні засади раціонального використання самосійних лісів на землях сільськогосподарського призначення» відповідає вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23.03.2016 р. № 261, наказу Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 р. № 40 «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» і Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44, а її авторка Городнича Анастасія Валеріївна заслуговує на присудження ступеня доктора філософії зі спеціальності 051 «Економіка» галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки».

Рецензент директор Відокремленого підрозділу Національного університету біоресурсів і природокористування України «Боярська лісова дослідна станція», доктор економічних наук, професор Анатолій КАРПУУК